

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ג עמוד א - עמוד ב

נתנו רבנן: מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר חסמא שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין.

אמר להם: מה חידוש היה בבית המדרש היום?

אמרו לו: תלמידיך אנו ומימיך אנו שותין.

אמר להם: אף על פי כן אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש. שבת של מי היתה?

שבת של רבי אלעזר בן עזריה היתה.

ובמה היתה הגדה היום?

אמרו לו: בפרשת הקהל.

ומה דרש בה?

"הקהל את העם האנשים והנשים והטף" (דברים ל"א)--אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין? כדי ליתן שכר למביאייהן.

אמר להם: מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני!

ועוד דרש "את ה' האמרת היום וה' האמירך היום" (דברים כ"ו):
אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אתם עשיתונו חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם – אתם עשיתונו חטיבה אחת בעולם דכתיב "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" (דברים ו')
ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר: "ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ" (דברי הימים א' י"ז).

ואף הוא פתח ודרש: "דברי חכמים כדרבנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אחד" (קתלת י"ב):

למה נמשלו דברי תורה לדרבן?
לומר לך: מה דרבן זה מכוין את הפרה לתלמיה להוציא תיים לעולם, אף דברי תורה מכוונים את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים.
אי מה דרבן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין - תלמוד לומר "משמרות."
אי מה מסמר זה חסר ולא יתר אף דברי תורה חסירין ולא יתירין –
תלמוד לומר "נטועים"--מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פריין ורביין.

"בעלי אספות" - אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין.

שמוא יאמר אדם: היאך אני למד תורה מעתה?

תלמוד לומר: כולם "נתנו מרעה אחד" - אל אחד נתן, פרנס אחד אמרן, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב "וידבר אלהים את כל הדברים האלה" (שמות כ').

אף אתה עשה אזניך כאפרכסת, וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים, את דברי אוסרין ואת דברי מתירין, את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין.

בלשון הזה אמר להם: אין דור יתום שרבי אלעזר בן עזריה שרוי בתוכו.

ולימרו ליה בהדיא: - משום מעשה שהיה.

דתניא: מעשה ברבי יוסי בן דורמסקית שהלך להקביל פני רבי אליעזר בלוד. אמר לו: מה חידוש היה בבית המדרש היום?

אמר ליה: נמנו וגמרו: עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית.

אמר לו: יוסי! פשוט ידיך וקבל עיניך. פשוט ידיו וקבל עיניו.

בכה רבי אליעזר ואמר: "סוד ה' ליראיו ובריתו לחוזעיהם" (תהלים כ"ה).

אמר לו: לך אמור להם: אל תחושו למניינכם, כך מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי, ששמע מרבו, ורבו מרבו הלכתא למשה מסיני, עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. מה טעם? הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, מפני שקדושה ראשונה קדושה לשעתה ולא קדושה לעתיד לבא, והניתוס כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית.

תנא: לאחר שנתיישבה דעתו, אמר: יהי רצון שיתזרו עיני יוסי למקומן. וחזרו.

Our Rabbis taught: An incident concerning Rabbi Yochanan ben Beroqa and Rabbi Eleazar Chisma who went to pay their respects to (*lehaqbil penei*) Rabbi Yehoshua at Peqi'in.

He said to them: What new teaching was there in the *beit midrash* today? They said to him: We are your students and your waters do we drink.

He said to them: Nevertheless, it is impossible for there to be a *beit midrash* without a new teaching. Whose Shabbat was it? It was the Shabbat of Rabbi Eleazar ben Azaria. And concerning what was the exposition today? They said to him: Concerning the section of *haqhel*. And what did he expound concerning it?

"Assemble the people, the men and the women and the children." (Deut 31:12) If the men came to learn, the women came to hear, but why do the children come? In order to grant (*litein*; some mss. — *leqabeil*) reward to those that bring them.

He said to them: There was a precious pearl in your hands, and you sought to deprive me of it!

. . . And he also took up the text and expounded: "The words of the wise are as goads, and as nails well planted are the words of masters of assemblies, given from one shepherd." (Eccl 12:11)

. . . But perhaps just as a nail diminishes and does not increase, so too the words of the Torah diminish and do not increase? The text says 'well planted' — just as a plant grows and increases, so the words of the Torah grow and increase.

"Masters of assemblies"—these are *talmidei chakhamim*, who sit in manifold assemblies and occupy themselves with the Torah, these declaring impure and these declaring pure, these prohibiting and these permitting, these declaring unfit and these declaring fit. Lest a person say: How then can I learn Torah? The text says: All of them "given from one shepherd."—One God gave them; one leader said them, from the mouth of the blessed master of all creation, as it is written: "And God spoke all these words." (Ex 20:1) You, too, make your ear like a hopper and acquire for yourself an understanding heart to hear the words of those who declare impure and the words of those who declare pure, the words of those who prohibit and the words of those who permit, the words of those who declare unfit and the words of those who declare fit.

He said to them these words: It is not an orphan generation in which Rabbi Eleazar ben Azaria lives.

But they could have told him directly!— It was on account of a certain occurrence.

For it is taught: An incident concerning Rabbi Yose ben Durmasqit who went to pay his respects to (*lehaqbil penei*) Rabbi Eliezer at Lod. He said to him: What new teaching was there in the *beit midrash* today?

He said to him: They voted and decided: in Amon and Moav the tithe of the poor is to be given in the seventh year.

He said to him: Yose, stretch out your hands and receive (*veqabeil*) your eyes. He stretched out his hands and received (*veqibeil*) his eyes. R. Eliezer wept and said: "The counsel of the Lord is with those who fear him, and his covenant, to make them know it." (Psalms 25:14) He said to him: Go, say to them: Do not be concerned about your voting; thus have I received (*mequbelani*) from Rabban Yochanan ben Zakkai, who heard from his teacher, and his teacher from his teacher, a *halakha* to Moses from Sinai—in Amon and Moav the tithe of the poor is to be given in the seventh year. What is the reason? Many cities were conquered by those who came up from Egypt, which were not conquered by those who came up from Babylon; since the first consecration was consecrated for its time but was not consecrated for the future, and they left them in order that the poor might depend on them in the seventh year.

It is taught: After his mind was calmed, he said: May Yose's eyes return to their place. And they returned.

תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק ז

הלכה ט

מעשה בר' יוחנן בן ברוקה ור' לעזר חסמא שבאו מיבנה ללוד והקבילו פני ר' יהוש' בפקיעין אמ' להם ר' יהושע מה חידוש היה בכית המדרש היום אמרו לו תלמידך אנו ומימך אנו שותין אמ' להם אי אפשר שלא יהא חידוש בכית המדרש שבת של מי היתה אמרו לו של ר' לעזר בן עזריה היתה אמ' להם היכן היתה הגדה הקהל את האנשים והנשים והטף אמ' להם מה דרש בה אמ' לו ר' כך דרש בה אם אנשים באו ללמוד נשים באו לשמוע טפילין למה הן באין כדי ליתן שכר למביאייהן

הלכה י

ועוד אחרת דרש את ה' האמרת היום וה' האמירך היום אמ' להם הקב"ה כשם שעשיתם אותי חטיבה אחת בעולם אף אני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם הבא

הלכה יא

ועוד אחרת דרש דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים מה דורבן זה מכוין את הפרה להביא חיים בעולם אף דברי תורה אינן אלא חיים לעולם שנ' עץ חיים היא וגו' או מה דורבן זה מיטלטל יכול אף כך דברי תורה ת"ל וכמסמרות נטועים [או אינן חסירין ולא יתירין תלמוד לומר נטועים] מה נטיעה פרה ורבה אף דברי תורה פריין ורביין בעלי אסופות אילו שנכנסין ויושבין אסופות ואומ' על טמא טמא ועל טהור טהור על טמא במקומו ועל טהור במקומו

הלכה יב

שמא יאמר אדם בדעתו הואיל ובית שמיי מטמין ובית הלל מטהרין איש פל' אוסר ואיש פל' מתיר למה אני למד תורה מעתה ת"ל דברים הדברים אלה הדברים כל הדברים נתנו מרועה אחד אל אחד בראן פרנס אחד נתנן רבון כל המעשים ברוך הוא אמרו אף אתה עשה לכך חדרי חדרים והכניס בה דברי בית שמיי ודברי בית הלל דברי המטמאין ודברי המטהרין אמ' להם אין דור יתום שר' ליעזר שרוי בתוכו

משנה מסכת ידים פרק ג

[ה] . . . אר"ש בן עזאי מקובל אני מפי ע"ב זקן ביום שהושיבו את ר"א ב"ע בישיבה ששיר השירים וקהלת מטמאים את הידים אמר ר"ע חס ושלום לא נחלק אדם מישראל על שיר השירים שלא תטמא את הידים שאין כל העולם כלו כדאי כיום שניתן בו ש"ה לישראל שכל כתובים קדש וש"ה = ושיר השירים = קודש קדשים ואם נחלקו לא נחלקו אלא על קהלת א"ר יוחנן בן יהושע בן חמיו של ר"ע כדברי ב"ע כך נחלקו וכן גמרו:

משנה מסכת ידים פרק ד

משנה א

[א] בו ביום נמנו וגמרו על עריבת הרגלים שהוא משני לוגין ועד תשעה קבין שנסדקה שהיא טמאה מדרס שר"ע אומר עריבת הרגלים כשמה :

משנה ב

[ב] בו ביום אמרו כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשום חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת הפסח בזמנו והחטאת בכל זמן רא"א אף האשם הפסח בזמנו והחטאת והאשם בכל זמן אר"ש בן עזאי מקובלני מפי שבעים ושנים זקן ביום שהושיבו את ר"א בן עזריה בישיבה שכל הזבחים הנאכלין שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת לא הוסיף בן עזאי אלא העולה ולא הודו לו חכמים :

משנה ג

[ג] בו ביום אמרו עמון ומואב מה הן בשביעית גזר ר"ט מעשר עני וגזר ר"א בן עזריה מעשר שני א"ר ישמעאל אלעזר בן עזריה עליך ראייה ללמד שאתה מחמיר שכל המחמיר עליו ראייה ללמד אמר לו ר"א בן עזריה ישמעאל אחי אני לא שניתני מסדר השנים טרפון אחי שינה ועליו ראייה ללמד השיב ר"ט מצרים ח"ל = חוץ לארץ = עמון ומואב ח"ל מה מצרים מעשר עני בשביעית אף עמון ומואב מעשר עני בשביעית השיב ר"א בן עזריה בבל ח"ל עמון ומואב ח"ל מה בבל מעשר שני בשביעית אף עמון ומואב מעשר שני בשביעית אמר ר"ט מצרים שהיא קרובה עשאוה מעשר עני שיהיו עניי ישראל נסמכים עליה בשביעית אף עמון ומואב שהם קרובים נעשים מעשר עני שיהיו עניי ישראל נסמכים עליהם בשביעית אמר לו ר"א בן עזריה הרי אתה כמהנן ממון ואין אתה אלא כמפסיד נפשות קובע אתה את השמים מלהוריד טל ומטר שנאמר (מלאכי ג') היקבע אדם אלהים כי אתם קובעים אותי ואמרתם כמה קבענוך המעשר והתרומה א"ר יהושע הריני כמשיב על טרפון אחי אבל לא לענין דבריו מצרים מעשה חדש ובבל מעשה ישן והגדון שלפנינו מעשה חדש ידון מעשה חדש ממעשה חדש ואל ידון מעשה חדש ממעשה ישן מצרים מעשה זקנים ובבל מעשה נביאים והגדון שלפנינו מעשה זקנים ידון מעשה זקנים ממעשה זקנים ואל ידון מעשה זקנים ממעשה נביאים נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית וכשבא ר' יוסי בן דורמסקית אצל רבי אליעזר בלוד אמר לו מה חדוש היה לכם בכית המדרש היום אמר לו נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרים מעשר עני בשביעית בכה רבי אליעזר ואמר (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם צא ואמור להם אל תחושו למנינכם מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו עד הלכה למשה מסיני שעמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית :

משנה ד

[ד] בו ביום בא יהודה גר עמוני ועמד לפניו בבית המדרש אמר להם מה אני לבא בקהל אמר לו ר"ג אסור אתה אמר לו ר' יהושע מותר אתה א"ל ר"ג הכתוב אומר (דברים כג) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי וגו' אמר לו רבי יהושע וכי עמונים ומואבים במקומן הן כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר (ישעיה י) ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד כביר יושבים א"ל ר"ג הכתוב אומר (ירמיה מט) ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון וכבר חזרו א"ל ר' יהושע הכתוב אומר (עמוס ט) ושבותי את שבות עמי ישראל ויהודה ועדיין לא שבו התירוהו לבא בקהל:

תוספתא מסכת ידים (צוקרמאנדל) פרק ב

הלכה יד

ר' שמעון בן מנסיא אומר שיר השירים מטמא את הידים מפני שנאמרה ברוח הקדש קהלת אינה מטמא את הידים מפני שהיא מחכמתו של שלמה אמרו לו וכי לא כתב אלא זו בלבד הרי הוא אומר וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף ואומר אל תוסף על דבריו ואו' פן יוכיח בך ונכזבת:

הלכה טו

עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ושאר כל ארצות ובבל מעשר עמון ומואב ושאר כל ארצות בשאר שני שבוע אם מעשר עני מעשר עני ואם מעשר שני מעשר שני:

הלכה טז

אמר ר' יוסי בן דורמוסקית אני הייתי עם זקנים הראשונים כשבאין מיבנה ללוד ובאתי ומצאתי את ר' אליעזר שהיה יושב בחנות של נחומין בלוד אמר מה חידוש היה לכם בבית המדרש היום אמרתי לו תלמידיך אנו ומימיך אנו שותין אמר לי אף על פי כן מה חידוש היום אמרתי לו את ההלכות ואת התשובות במינין וכשהגעתי לזה זלגו עיניו דמעות אמר סוד י"י ליראיו ובריתו להודיעם ואומר כי לא יעשה י"י אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים צא אמור להן אל תחושו למניניכם מקובלני מרבן יוחנן בן זכאי שקיבל מן הזוגות והזוגות מן הנביאים ונביאים ממש הלכה למשה מסיני שעמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית:

הלכה יז

בו כיום עמד יהודה גר עמוני לפנייהם בבית המדרש אמר להן מה אני לבוא בקהל אמר לו רבן גמליאל אסור אתה אמר לו ר' יהשע מותר אתה אמר לו רבן גמליאל הא כת' לא יבוא עמוני ומואבי בקהל י"י וכי עמון ומואב במקומן הן עומדין כבר עלה סנחריב וערבב את כל האומות שנ' ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי אמר לו רבן גמליאל הכתוב אומר ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון כבראשונה אמר י"י אמר עד אן לא שבו אמר ר' יהשע הכתוב אומר ושבתתי את שבות עמי ישראל כדרך שאלו לא שבו כך הם לא שבו:

הלכה יח

אמר להן יהודי גר עמוני מה אעשה אני אמרו לו כבר שמעתי מפי הזקן הרי אתה מותר לבוא בקהל אמר להן רבן גמליאל אף מצרי כיוצא בזה אמרו לו מצרי נתן לה הכתוב קצבה שנ' מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפצו שמה וישבו על אדמתם:

